

31. A *M. Földtani társulat* a nyári szünet után 1888. november 7-ikén tartotta első szakülését.

Ifj. Jankó János »A Nilus del-tájának geológidához« szolgáltatott adatokat. A Nilus mai főágai között ugyanis ó-alluvialis mészkő-gátat alkotott, mely lassította a víz áramlatát, mi megint nagyobb iszaplerakódást és ennek következtében a mai delta alakulását eredményezte. E mészkőből az előadó Maslara vidékén gyűjtött néhány darabot, melyeknek állati zárványait Franzénau és Lörenthey urak mikroszkópi vizsgálatnak vetették alá.

Franzenau Ágoston egy új foraminifera génuszt ismertet meg, melyet

Pleiona-nak nevezett el. Ezt a budapest-krisztinavárosi régi temető délnyugati sarkával szemközt feltárt márgában találta. Ugyanezen lerakodásból említ az előadó még egy új *Chilostomella*-t, melynek nyílása ugyan a legutóbbi időben a Nieder-Hollabrunn (Alsó-Ausztria) mellett előforduló mészhomokból leirt fajéhoz hasonlít, de az előadó példánya szükségessé teszi a génusz eddigi diagnózisának megváltoztatását.

Halaváts Gyula leírja a Resicza vidékén található Sztirnik-barlangot és bemutatja a benne talált emlős-maradványokat, melyek a következő fajokra vallanak: *Ursus spelaeus* Blmb., *Hyaena spelaea* Goldf., *Felis spelaea* Goldf., *Elephas primigenius* Blmb. és *Equus* sp.

RÉGI MAGYAR MEGFIGYELÉSEK.

84. (*Fehér bivaly.*) Éder József Károly »Erdély Ország' Ismertetésének 'Zengéje« című könyvecskéjében (Kolozsvárat' s Szebenben 1796.) az ország állatait röviden felsorolván, a szarvasmarhák között megemlíti a bivalyt is, ilyképen: »A' *Bihaly*. Vagyon fejr-is az alsó Szombatfalvi uradalomba. Ritkaságul vittek belőlek egynehányat nem régenten a' Nápolyi Királynak.« (Pтн.)

85. (*Tizenegy mázsás légköri jégtömeg.*) »I. Eine Eismasse von 18 Cubikfuss faellt vom Himmel. Nach oeffentlichen Nachrichten fiel am 28. May 1802 in Ungarn bey dem Dorfe Puztemischel, waehrend eines Gewitters und Hagelwetters, ein vier-eckiger Eisklumpen aus der Luft, drey Fuss lang, drei Fuss breit und zwei Fuss dick. Acht Maenner vermochten nicht, ihn aufzuheben; man schaeztte ihn auf 11 Zentner. Noch nach 3 Tagen fand man Ueberbleibsel davon. Nicht weit davon lag noch ein zweyter Klumpen Eis in der Groesse eines guten Reisekoffers.

Moechte diese Notiz einen Naturforscher in Ungarn veranlassen, uns mit einem so wunderbaren Ereignisse etwas genauer bekannt zu machen. (S. C. Wagner, Naturwunder und Laender-Merkwuerdigkeiten. Ein Beytrag zur Verdraengung unnuetzer und schaedlicher Romane. Neueste Auflage. Fuenfter Theil. Berlin 1811. Pag. 182. XIII. szakasz »Wunderbare Koerper aus der Atmosphaere.«) (Pтн.)

86. Hedwig János, doctor medicinae, 1786-tól 1799-ig a botanika tanára a lipcsei egyetemen, tagja a londoni, stockholmi és több más híres tudós társaságnak

— erdélyi szász iparos család gyermeke, született Brassóban 1730. december 8-ikán. Tanulását szülővárosa lutheránusok gimnáziumában kezdte; de mielőtt befejezte volna, atyját elveszítette s ennek halála után 1747-ben egy Horváth nevű kapitány társaságában Bécsbe került. Onnan csakhamar visszatért Pozsonyba s ott két évig tanult, Pozsonyból azután Szászországba, Zittauba ment s ott egyetemre való előkészületeit befejezte, 1752-ben Lipcsében az orvosi fakultás hallgatója lett. Ott sok nélkülözés és küzdelem után, mi közben hazulról sem anyja, sem szülővárosának előljárói semminemű támogatásban nem részesítették, végre 1759-ben elnyerte a medicinae doctor címet s azután meg-nősülve, mint gyakorló orvos Chemnitzben, a szász Érczhegységben telepedett le. Az itt töltött több mint 20 év alatt, szerény orvosi praxisa mellett minden idejét már az egyetemen megkezdett és már ott sok sikert ígérő növénytani tanulmányainak szentelte s életének e szaka a legszebb kutatási eredmények korszaka volt. 1781-ben második neje unszolására (a ki, valamint az első is, lipcsei nő volt) Chemnitzet elhagyta és családjával együtt Lipcsébe költözött, hol a következő években közzétett műveivel nemcsak a szászországi és külföldi tudományos világ, hanem a szász választófejedelem figyelmét is magára vonva, 1786-ban az egyetem orvosi fakultásához rendkívüli tanárrá neveztetett ki, 1789-ben pedig a botanika megürült rendes tisztségét nyerte el. Mint tanár aránylag rövid ideig működött: 1799. februárius 18-ikán egy heves idegláz véget vetett 68 évre terjedt munkás életének.

Hedwig két fő művével, melyekben a mohok és a többi virágtalanok szaporodás- és termésviszonyait nagy éles elműséggel tárgyalja, a virágtalan növények tanának történetében új korszakot nyitott meg. E két fő műve: 1. »Fundamentum historiae naturalis muscorum frondosorum etc.«, 20 tábla rajzzal illusztrálva megjelent Lipcsében 1782—83-ban és 2. »Theoria generationis et fructificationis plantarum cryptogamicarum Linnaei etc.« című pályamunka, melyet a szt.-pétervári tudományos akadémia 100 arannyal jutalmazott, s a mely 37 rajz-táblával illusztrálva Szt.-Pétervárott 1784-ben jelent meg.

Hazai vonatkozású mű egy őrzi emléket: Lumnitzert 1791-ben Lipcsében kiadott Flora Poseniensis-e. Ebben Hedwig kétszeresen róttá le a haza iránt a távolban is megőrzött kegyelet adóját, először azzal, hogy az abban felvett mohokat meghatározta, másodszer azzal, hogy az egész mű kinyomatását maga gondozta, — a mint azt előszavában Lumnitzert különösképen és nagy köszönettel kiemeli.

Igy Hedwig nemcsak a tudományos bryologia megalapítója, »a mohok Linnéje«, hanem egyszerűsége miatt az első hazai helyimohflora szerzője is.

DR. DEMETER KÁROLY.

87. (Aczél.) »Különös gondviselése vagyok a' Felséges Istennek Nemes Magyar Hazánkhoz, mivel oly sok századok után, a' mi nélkül eddig szükölködünk, most már meg adta. Tekintetes Gömör Vármegyében, *Zumjacz* nevezetű helységnek határában, Méltóságos Gróf Koháry Ferencz Úr Ó Nagysága jószágában, a' Garam vizének kút fejtől nem messze, egy aczél massa fel állítottott és olly szerentsés folyamattya vagyok, hogy azok a' kik ezen aczélból dolgoznak, és jól értenek az érczek esmeretéhez, jobbnak találták a' Styriai atzénál.« Magyar Kurir, II. f. 1794. 18. sz. 275. l.

88. (Mocsár-égés.) »A' nagy szárazság miatt sok tók, 's motsáros helyek meg égtek. Beregh Vármegyében a *Dercaeni* tót meg nem lehetett általmazni, mellynek hossza csak nem hét mélföld, az el égett helyen, két ember magasságra is le lehet dugni a' hamúban a' rúdat. Máramarosban is *Remete* és *Tétső* közt illyen forma, de kisebb tó gyült meg, és még most is ég.« U. o. II. f. 1794. 21. sz. 318. l.

* Életrajza és tudományos működése bővebben van a Dictionnaire des Sciences médicales V. 121—125, Wurzbach Biogr. Lex. VIII. 191—193, az Allg. Deutsche Biogr. XI. 230. lapján. SZERK.

89. (Farkasoktól öltő ló.) Szatthmár Vármegye Febr. 10. »A' mult Januáriusban, a' *Kövár* vidékén [ki indúl egy bizonyos Gróf hat jó paripás szánnal, azonban vagy 8 farkas meg támadja 's körül veszi a' lovakat a' szánnal együtt. Illy véletlen inségében kapja a' Gróf, ki fogattya kotsissával a' szánból a' leg jobb lovát, hátra csapattya, 's farkas kaszára hadja, maga pedig kotsissával 's kaszával együtt sebes vágatva oda hagyta a' veszedelmes helyet, úgy gondolkozván, hogy jobb leszzen néki egy paripát, mint hatot 'el vesztetni, és tulajdon életét is veszedelembé ejteni. Mi történik a' dologból? midőn azon gondolkozna a' Gróf, hogy *Dúró* nevű paripáján osztozkodnának a' farkasok, bé szálad hozzá a' kotsissa, Nagyságos Uram itthon van a' Dúró, nagy izadtan és tajtékosan, mellyen felettebb tudálkozván a' Gróf, ismét bé fogatott szánjába, 's jól fel fegyverkezve vissza ment azon helyre, a' hol körül vétegett a' farkasok által, oda érkezvén, itt is amott is mind a' 8 farkast dögölve találta, ezeket pedig mind a' Dúró ölte meg.« U. o. 20. sz. 319. l.

90. (Éjszakán át a hó alatt.) »Igen szépen feltalálta magát az el mult Karátsoni innepben egy Szatthmár Vármegyei paraszt, a' ki egy rokon aszszonyával el indúlván egyik helységből a' másikba gyalog, az iszonyú nagy hó fergeteg miatt annyira el fáradt, és a' nagy hideg miatt, úgy el gyengült az aszszony, hogy noha egy puská lövésnél töllök tovább nem volt az a' falu, a' hova igyekeztek, még is lehetetlen völt őtet tovább vinni.« »Gondolkozik a' szegény férfi.« »Kapja széllyel túrja a' nagy havat, oda rakja tzeletzuláját, le fekteti az aszszonyt, maga is mellé fekszik, s ugyan ottan töltötték el mind ketten a' hoszszú éjtzakát, még is életben 's egésségben meg maradtak, noha szüntelenül esett reájok a' hó. Más nap azt beszélte a' férfi, hogy még csak a' lábok sem fázott meg a' nagy hó alatt. Nem kételkedünk szavaiban, mivel a' mint a' természeti tudományt értők jól tudják, a' hol a' testnek porusain ki menő gözölgések széllyel nem szállanak, hanem meg maradnak, ottan melegnek kell lenni. A' gyenge nyúlatskák a' leg keményebb téiben is épségben maradnak hóból tsinált házatskáikban.« U. o. 335. l. 21. sz.

91. (A sertés életszívsága.) Gömör Vármegyéből Márt. 26. »Egy igen nevezetes dolog történt az elmúlt karátsony előtt T. Nógrád Vármegyének *Hideg-kút* nevű helységében. Bizonyos tösérek Losontzra hajtván sertéseiket el adás végett, a' *Hideg-kúti* falún kívül két sertések egy üres verembe esett, és mivel senki a' tösérek közül észre nem vette a' dolgot, és meg nem találhattak el tévelyedett hizott sertéseiket,

ezek a' szegény párák attól az időtől fogva, márt. 20 napjáig, és így 3 hólnapnál valamivel tovább, az egész télen abba a' veremben voltak, és noha semmi eleséget és italt nem kaptak, mivel senki se tudta,

hogy ott vannak, még is életben megmaradtak, még pedig oly jó testekben, hogy most is három ujni szalonnára betsültetik kövérségek. M. Kurir 28. sz. 436. l. és 29. sz. 446—447. l. R. D.

TÁRSULATI ÜGYEK.

A k. m. Természettudományi Társulat elnöke és választmányja elszomorodással jelenti

DR. GRUBER LAJOS

egyetemi nyilvános rendkívüli tanárnak, a m. k. meteorológiai és földmágnességi központi intézet igazgatójának folyó évi november hó 15-ikén élete 37-ik évében történt elhunytát.

Társulatunknak 1876 óta volt ő rendes, 1887 óta pedig választmányi tagja. Társulatunk körében kifejlett munkásságának maradandó emléke »Útmutatás földrajzi helymeghatározásokra« című munkája.

BÉKE LEGYEN PORAIN.

Szakülés 1888. november 21-ikén. Herman Ottó bemutatta norvégiai útján szerzett gyűjteményét, a kitömött madarakat, több rozmár-koponyát s rénszarvas-agancsokat, tőkehal-fejet, csetlapoczkát, bogarakat, továbbá norvég és lapp halász-szerszámokat és lapp házieszközöket; a mesés hírű *lemminget*. A madarak gyűjtésében a jellemző alakok és a biológiai csoportok létesítése volt a főcélja; így például a *Tetrao subalpinus*-ból megszerezte a tojásokat, a fiókákat, a nőtényt és a hímét. Az *Anthus cervinus*-t, mely állítólag a 70-ik szélességi fokon túl fészkel, felfedezte Dr. Lendl-lel együtt Grindö szigetén, később Tromsö szigetén is. Megjegyezte, hogy a norvégiek részéről mindenütt kitüntető szívességet és barátságot tapasztalt, a merre csak járt.

Választmányi ülés 1888. november 21-ikén. Az e. titkár előterjeszti a vallás- és közoktatási m. kir. miniszteriumnak f. évi október hó 31-ikéről 15,482. szám alatt kelt átíratát, melyben tudomásul veszi az 1887. évi állami segélyről bemutatott számadást. — Örvendetes tudomásul szolgál.

A titkár jelenti, hogy az október 31-ikén lejárt chemiai pályázatra két pályamű érkezett, melyeknek megbírálásáról már a mult választmányi ülés intézkedett. — A választmány elrendeli, hogy a pályaművek jelíges levélkéi közös borítékba tétessenek, a Társulat pecsétjével lezárassanak és megőrzés végett a levéltárba helyeztetessenek, a mi legazonnal meg is történt.

Titkár elszomorodással jelenti Kriesch János választmányi tag halálát; kegyeletes szavakkal emlékezik meg a Társulat ez elhunyt munkásáról, a ki végső lehelletéig fáradozott a Társulat javán. — Szomorú tudomásul szolgál.

A titkár mélyen megilletődve jelenti, hogy Dr. Gruber Lajos, a Társulat választmányi tagja, tevékeny életének újszólván kezdetén, elhunyt. — Szomorú tudomásul szolgál.

A titkár előterjeszti a forgó tőke pénztári állását 1888. október végén. — Tudomásul szolgál.

A titkár előterjeszti, hogy Gyula i Pál, egyetemi tanár, főrendiházi tag



Creative Commons License Deed

Nevezd meg! - Így add tovább! 3.0 Unported (CC BY-SA 3.0)

Ez a [Legal Code \(Jogi változat, vagyis a teljes licenc\)](#) szövegének közérthető nyelven megfogalmazott kivonata.

[Figyelmeztetés](#)



A következőket teheted a művel:

szabadon másolhatod, terjesztheted, bemutathatod és előadhatod a művet

származékos műveket (feldolgozásokat) hozhatsz létre

kereskedelmi célra is felhasználhatod a művet

Az alábbi feltételekkel:



Nevezd meg! — A szerző vagy a jogosult által meghatározott módon fel kell tüntetned a műhöz kapcsolódó információkat (pl. a szerző nevét vagy álnévét, a Mű címét).



Így add tovább! — Ha megváltoztatod, átalakítod, feldolgozod ezt a művet, az így létrejött alkotást csak a jelenlegivel megegyező licenc alatt terjesztheted.

Az alábbiak figyelembevételével:

Engedély — A szerzői jogok tulajdonosának engedélyével bármelyik fenti feltételtől [eltérhatsz](#).

Közkinccs — Where the work or any of its elements is in the [public domain](#) under applicable law, that status is in no way affected by the license.

Más jogok — A következő jogokat a licenc semmiben nem befolyásolja:

- Your fair dealing or [fair use](#) rights, or other applicable copyright exceptions and limitations;
- A szerző [személyhez fűződő](#) jogai
- Más személyeknek a művet vagy a mű használatát érintő jogai, mint például a [személyiségi jogok](#) vagy az adatvédelmi jogok.

- **Jelzés** — Bármilyen felhasználás vagy terjesztés esetén egyértelműen jelezned kell mások felé ezen mű licencfeltételeit.